Родопскитѣ планини.

Рила се свързва на истокъ съ една система планински клонове, които испълватъ голѣмото пространство между Марица, Места и брѣговетѣ на Егейско море (между устието на поменжтитѣ рѣки); тия планини се наричать **Родопитѣ**.

Името Родопи се споменува още прѣди Р Хр. у най-стария еллински историкъ Херодотъ, който ги описва като: „Високи планини, гжсто покрити съ всѣкакви гори и съ снѣгъ". Хомеръ въ своята Илиада казва: „снѣжнитѣ планини на Тракийцитѣ".

Родопитѣ се намиратъ олицетворени на старитѣ пари, като любовница на Хемъ (Стара-Планина), седяща на една скала съ цвѣтя въ ржка

Почти въ срѣдата на Родопитѣ (въ Турция) се издига най-високий Родопски връхъ **Крушево** (около 2300 м.); той се прѣдставлява като планински вжзелъ. Отъ него излизатъ три планини, а именно:

1) *Сѣверозападната* — съединява в. Крушево съ Рила и дѣли водитѣ на р. Места и Марица. Южнитѣ склонове се падатъ въ Турция (Македония), а сѣвернитѣ — въ България (съ исключение на нѣкои части),

2) *Сѣвероисточната* — се простира отъ Крушево до устието на рѣка Арда (до г. Одринъ). Планината образува водо-

Родопи
Срѣдня Гора.

Фиг. 4.

(Съ бѣлъ цвѣтъ сѫ отбѣлѣжени полетата, съ прости чърти (линии)—низскитѣ планини, а съ кръстосани—високитѣ планини).

раздѣлъ на р. Марица и Арда; сѣвернитѣ склонове се падатъ въ България, а южнитѣ — въ Турция.

3) *Южната*—остава въ Турция; тя се простира отъ Крушево до брѣговетѣ на Егейско море и дѣли водитѣ на Марица и Места (въ долното имъ течение).

Въ кѫта между първата и втората планини се събиратъ водитѣ за р. Марица (главно чрѣзъ Кричимската и Чепеларската рѣки); въ кѫта между втората и третята планини — за р. Марица (главно чрѣзъ р. Арда), а въ кѫта на третята и първата — за р. Места.

Пространството между тѣзи планини е испълнено съ цѣлъ лабиринтъ планински клонове.

Споредъ горѣизложеното раздѣляме Родопскитѣ планини, доколкото тѣ се падѫтъ въ България, на: 1) сѣверозападна часть 2) сѣвероисточна часть и 3) расклоненията имъ (въ кѫта между двѣтѣ).

А. Сѣверозападната часть

се прѣдставлява, като една дълга и непрѣкѫснѫта планина, която се простира отъ СЗ къмъ ЮИ и съединява Рила съ Крушево. Съ Аврамовата сѣдловина тя се раздѣля на двѣ части, а именно на Западни Родопи и на Доспатска планина.

Прѣзъ Аврамова сѣдловина минува най-удобний пѫть отъ Македония (отъ Разлогъ) въ Южна България (за Т. Пазарджикъ) край Чепинската рѣка (прѣзъ с. Каменица). На водораздѣлното било между Места и Марица се намиратъ Аврамовитѣ колиби; тука се намира старъ пѫть, постланъ съ камъни (калдаръмъ).

Сѣверозападната часть образува водораздѣлътъ между р. Марица и Места; по водораздѣлното било минува турско-българската граница.

I. Западнитѣ Родопи

се простиратъ отъ Рила до Аврамовата сѣдловина. Съ Рила тѣ се свързватъ толкова тѣсно, щото строга и опрѣдѣлена граница между тѣзи двѣ планини не сѫществува.

За най-естественна граница между двѣтѣ планини се зима р. Марица (изворитѣ ѝ), която ги отдѣля съ единъ долъ. За тия мѣста споменува Овидий така: „Тамъ гдѣто ледовитата (т. е. снѣжната) Родопа се простира до сѣнчестия (паристия) Емъ (Стара-Планина. т. е. южнитѣ ѝ прѣдпланини: Ихтиманската планина), светий Хебръ (т. е. Марица) извожда растопенитѣ води“.

Върховетѣ ѝ сѫ много подобни на рилскитѣ; подобно както въ Рила, срѣщатъ се и тука планински езерца. По билото се на-

мират сухи паши, нарѣчени «чалове»; споредъ това носѭтъ тукашнитѣ върхове, названията си като: Равни-Чалъ, Срѣдни-Чалъ и и др. Близу до Аврамовата сѣдловина се простира по билото пространното Вълчо-поле (Куртовско). Срѣдната височина на Западнитѣ Родопи е както Рилската (около 2100 м.); най-личний връхъ е Белмекенъ (2641 м.).

Съобщенията сѫ много затруднителни; има нѣколко пѫтеки, проходими само лѣтѣ.

Една пѫтека излиза отъ с. Кюстенецъ, възлиза на билото на Западнитѣ Родопи, гдѣто се намиратъ пространни поляни (Вълчо поле) и слиза послѣ по единъ тѣсенъ долъ въ Македония (въ с. Куртово).

На истокъ отъ Рила минува една пѫтека; тя почева отъ с. Радоилъ и отъ с. Баня — въ два клона. Тия клонове се съединяватъ около върхътъ Сиврика въ една пѫтека; тя забикаля върховетѣ Мусала-Чалъ и Муста-Чалъ и слиза въ Разложско; височината ѝ е 2130 м.

Сѣверни расклонения на Западнитѣ Родопи. Пространството между пограничното било, Чепинската рѣка (отъ Аврамовитѣ колиби до с. Еллидере) и р. Марица, е испълнено съ сѣвернитѣ расклонения на Западнитѣ Родопи.

Срѣдната имъ височина достига до 1400 м.

Хубавитѣ гори, които сѫ покривали сѣвернитѣ имъ склонове, сѫ били немилостиво опустошени отъ барона Хирша, който прѣди освобождението, 12 години нарѣдъ, е искоренявалъ борови и елови гори на едно пространство отъ 30 квадр. километра. Баронъ Хиршъ е притѣжатель на близката желѣзница; отъ станцията Бѣлово той е искаралъ дървенъ материалъ съ стойность отъ нѣколко милиона лева.

Прѣзъ планинскитѣ клонове минуватъ нѣколко пѫтеки, а именно: отъ Бѣлово прѣзъ една мѣстность, нарѣчена Алабакъ, за Чепинско. По тази пѫтека минуватъ и съ кола. — Отъ Бѣлово се отива къмъ пограничното било по единъ долъ, нарѣченъ Юнъ (Юндала), между Вълчо поле и Аврамовитѣ колиби; оттука се слиза въ Разложско (за кѫдѣ с Якоруда).

2. Доспатската планина (Доспатъ-Яйла)

се простира съ югоисточно направление отъ Аврамовата сѣдловина до Крушево. Срѣдната ѝ височина е около 1650 м. съ лични върхове: Джинерва и Гьозъ-Тепе. По билото ѝ се простира една голѣма планинска поляна, нарѣчена Доспатско поле (Доспатъ-Яйла); то е 8 часа дълго и около 2—3 часа широко. Въ полето има едно езерце, нарѣчено Среброрѣченско блато (Гюмушъ-дерски гьолъ).

Доспатската планина образува водораздѣлъ на Марица и Места (главно притокътъ ѝ Доспатска рѣка).

Въ България се пада само една малка часть отъ неѭ (сѣверозападната).

Името Доспатъ, види се да е произлѣзло отъ византийското име на владѣ-

телитѣ, тъй нарѣченитѣ деспоти, които сѫ владѣли тука прѣди дохождането на Турцитѣ (напр. деспотъ Момчилъ).

Въ турско врѣме, въ царуването на султанъ Мохамедъ IV, тази планина се е славила много. Мохамедъ много обичалъ ловътъ, а особенно въ Тракия и Тесалия. Въ 1671 год. прѣзъ пролѣтьта султанътъ за пръвъ пѫть е тръгнѫлъ за височинитѣ на Родопитѣ, на Доспатъ-Яйла Това му дохождание се помни до днесь, та се показва, на кѫдѣ е билъ пѫтьтъ му, сарайтъ му и неговата баня.

Отъ върха Гьозъ-Тепе (български: връхъ съ изгледъ) се съгледва ужъ Егейско море. На върха се намиратъ развалини отъ единъ „царски палатъ“ и една „царска могила.“ Тукъ е била славната светиня на старото тракийско племе Беси, които сѫ живѣяли въ Родопитѣ. Тази светиня е посѣтилъ Александръ Великий и когато е излѣлъ на олтара вино за жертва, пламъкътъ ужъ високо се издигнѫлъ надъ покрива. Това прѣдсказвало, че Александръ ще стане великъ царь.

Съобщенията прѣзъ тази планина сѫ твърдѣ мѫчни.

Прѣзъ Доспатската планина минува пѫтьтъ отъ Южна България (Т. Пазарджикъ) за Македония (Неврокопъ) прѣзъ Батакъ за Разложско. Пѫтьтъ е много неудобенъ.

Сѣверни расклонения на Доспатската планина. Голѣмото пространство между Доспатската планина, Марица, Чепинската и Кричимската рѣки е испълнено съ расклоненията на Доспатъ. Срѣдньта имъ височина достига до 1300 м.; личнитѣ имъ върхове сѫ: Сютке (2183), Баташски Карлъкъ (2078 м.) и Каркария (1493 м., до с. Еллидере).

Отъ кръстосването на планинскитѣ клонове образуватъ се три малки котловини, а именно: Чепинската, Баташската и Пещерската. Баташската котловина по формата си прилича на единъ трижгълникъ; въ крайния ѝ юго-източенъ кѫтъ лежи селото Батакъ; близо до него се намира едно блато, нарѣчено тресавище (Баташско блато).

Името и сѫдбината на Батакъ се знае по цѣлъ свѣтъ. Тука въ 1876 г. родопскитѣ Помаци исклали жителитѣ му и изгорили селото. До 5000 Българе — мѫже, жени и дѣца — сѫ погинѫли тукъ исклани, или въ пожарътъ, който е обърнѫлъ цѣлий Батакъ съ 900 кѫщи на прахъ и пепелъ. Още до днесь можешъ да видишъ тука слѣдитѣ отъ ужасното происшествие. Черепи съ рани отъ ятаганитѣ, купове отъ человѣчески кости и бѣлѣзи отъ кръвьта по стѣнитѣ до единъ человѣшки бой на високо сѫ се виждали въ Баташската черква още прѣди нѣколко години.

На сѣвероистокъ отъ Пещерската котловина (на югоистокъ отъ Т. Пазарджикъ) се растила една низка прѣдпланина нарѣчена Баба-Баири; срѣдньта ѝ височина е около 380 к.

Баба-баири се състои отъ голи варовити ридове; отдѣлнитѣ части на тия ридове си иматъ мѣстни названия. Най-високий нихенъ връхъ е Еленинъ връхъ (537 м., на югъ отъ с. Саладиново). При сѣвероисточнитѣ поли на Баба-баири се намира единъ голѣмъ изворъ (до с. Текира).

При сѣвернитѣ поли на Баба-Баири се намиратъ до селото Башикара

слѣди отъ единъ старъ градъ (Бессапара) Този градъ е билъ въ врѣмето около Р. Христово столица на тракийското племе Беси, които сѫ живѣли въ Родопитѣ и сѫ били прочути по своята войнственность и своето рударство.

Сѣвернитѣ расклонения на Доспатската планина сѫ мѫчно проходими.

Въ тѣхъ срѣщаме най-неудобнитѣ проходи. Понеже всичкитѣ пѫтеки вървѫтъ по наклонностьта на стръмни клонове и сѫ много тѣсни, то не само, че сѫ недостѫпни за кола, но въ много мѣста и коне не могѫтъ да се разминѫтъ. Зимно врѣме пѫтекитѣ сѫ въобще непроходими.

Има нѣколко пѫтеки. Най-источната иде отъ Т. Пазарджикъ прѣзъ Пещера за с. Батакъ; отъ тука прѣзъ върха Семеръ-Аланъ се слиза въ дола на рѣката Бегликъ и отъ Ташъ-Боазъ (Камъненъ проходъ) се качва отново на върха Яланъ-Тепе и слиза въ Неврокопъ. Височината му е 1922 м., а дължината 58 км.

Отъ Т. Пазарджикъ за Батакъ се минува съ кола, а отъ Батакъ за Неврокопъ е пѫтека Отъ Ташъ-Боазъ нататъкъ се минува Доспатската планина (на западъ отъ Джиневра).

Съ отстѫпванието на Турция на тъй нарѣченитѣ «помашки непрѣдадени села» (прѣзъ 1886 год.) югоисточний край на Доспатскитѣ расклонения (край Кричимската рѣка) влиза въ турската държава.

Въ околностьта на Пещерската котловина се е разработвала едно врѣме желѣзна руда.

Въ г. Пещера е имало седемь самокова (чукове за кование желѣзо) и много видни-пещи, въ които се е растопявала рудата.

Б. Сѣвероисточната часть

се простира отъ Крушево чакъ близу до устието на р. Арда. Чрѣзъ Тополовския проходъ тя се раздѣля на двѣ части, а именно: на западна, нарѣчена Чепеларска планина, и на источна, нарѣчена Источни Родопи (низски Родопи).

Сѣвероисточната часть на Родопитѣ дѣли водитѣ на р. Арда и Марица: турско българската граница минува по билото ѝ (съ исключение на нѣкои части).

Тополовский проходъ (Арпа-Гедикъ) съединява Южна България съ долината на р. Арда (тъй нарѣченото Ахѫ-Челебийско); проходътъ е 990 м. високъ и 17 км дългъ. Прѣзъ него сѫ бѣгали Турцитѣ, когато сѫ били принудени да отстѫпватъ отъ Пловдивъ (въ русско-турската война за освобождението). Тогава една часть отъ русската кавалерия е прѣслѣдвала, слѣдъ боя при Пловдивъ (на 3 Януарий 1878 год.), разбѣгѣлата се турска войска.

1. Чепеларската планина

се простира по границата на България и Турция, отъ Крушево до Тополовския проходъ. Срѣдната ѝ височина надминува оная на съсѣдната Доспатска планина; по тѣсното ѝ било се издигатъ лични върхове: Караманджа (1885 м., малко на югоистокъ отъ Чепеларе), Букова планина, Чилъ-Тепе (1997), Момина-

Вода, Караколасъ, Кръстова Гора и най-източний Кокезъ-Тепе (1535 м., до Тополовския проходъ).

Съобщенията прѣзъ тази планина сѫ много затруднителни.

Между Караманджа и Букова планина минува тъй нарѣчената бѣломорска пѫтека; тя съединява Пловдивъ съ Егейското море въ права линия. Прѣзъ Чепеларската планина се минува отъ Чепеларе за Пашмакли (въ Турция, на СИ. до Крушево).

Сѣвернитѣ расклонения на Чепеларската планина испълняватъ голѣмото пространство между Пловдивското поле, Кричимската и Чепеларската рѣки.

Отъ в. Караманджа излиза съ сѣверно направление чакъ близу до Пловдивското поле Черна планина (Кара-Балканъ).

Втора планина (по-низка) е Калъчъ-Бурунъ (или Радова Балканъ); той се спуща отъ върха Момина-Вода на сѣверъ и се свършва до Чепеларската рѣка.

Други малки (по-източни) планини излизатъ отъ върха Караколасъ и отъ върха Кръстова-Гора; тѣ носѭтъ название Курилшевска планина и Градище планина.

Послѣдната (най-източната) планина излиза отъ върха Кокезъ-Тепе на С.З. прѣзъ върха Щилдиндский камъкъ и се распростира въ Чаушовска планина (1312), която се спуща стръмно на западъ къмъ Чепеларската рѣка, а на сѣверъ къмъ Пловдивското поле. Въ тази планина се издига личний връхъ Червена Стѣна (1470), който се гледа много добрѣ отъ Пловдивското поле, като една стръмна скала надъ Станимака.

Черна планина и расклоненията ѝ испълняватъ пространството, между Кричимската и Чепеларската рѣки.

Черна планина образува водораздѣлътъ на поменѫтитѣ двѣ рѣки; срѣдната ѝ височина достига 1800 м. съ лични върхове: Персенкъ-Тепе (2076) и Тѫмрашъ-модеръ (1988). Най-сѣверното продължение на Черна планина се свършва до Пловдивското поле съ Калояновъ върхъ (798 м., на югозападъ отъ Пловдивъ, до с. Марково).

Отъ Черна планина излизатъ откъмъ западъ и истокъ многобройни планински клонове, които испълняватъ останѫлото пространство между горѣпоменѫтитѣ рѣки и Пловдивското поле.

Въ 1886 год. на Турция е било отстѫпено пространството между Кричимската рѣка и Черна планина (тъй нарѣченитѣ: «не-прѣдадени помашки села.»)

Отъ източнитѣ клонове, които се спущатъ отъ Черна планина къмъ Чепеларската рѣка сѫ за забѣлѣзване:

1) Персенкъ планина, съ източно направление на височина 2076 м., излиза отъ Персенкъ-тепе.

2) Бѣлоцерквенска планина, излиза отъ върха Тѫмрашъ-модеръ на истокъ, съ лични върхове Св. Илия (1142) и Бѣла Церква (1664).

3) Юрушско-полянска планина, спуща се въ Пловдивското поле, съ срѣдня височина 1330 м.

Между Юрушко-полянската планина и Чаушовската се намира тѣсний долъ на Чепеларската рѣка, съ живописно расположений градъ Станимака.

Въ дола, задъ Станимака (на югъ), на една доста висока скала се намиратъ развалини отъ едно старо градище съ една стара черква. До това градище е имало единъ старобългарски паметникъ — надписъ, който билъ вдълбанъ въ скалата, отдолу подъ основитѣ на градището. Надписътъ гласилъ: „Въ лѣто 6739 (отъ сътворението на свѣта т. е. въ 1231 год.) богомъ въздвижений царь Асѣнь Блъгаромъ и Гръкомъ, таже и прочимъ странамъ поstави Алексѣ севаста и съзида сей градъ.“ — Този драгоцѣненъ паметникъ, подиръ освобождението на България, е билъ затритъ отъ нѣкои прѣкалени гърцки патриоти отъ Станимака

Прѣзъ тѣзи источни расклонения минува тъй нарѣчений бѣломорски пѫть отъ Пловдивъ за Бѣло море, а именно тази часть на пѫтя, която минѫва отъ Пловдивското поле прѣзъ Бѣла църква, с. Хвойна и край Гюндузица планина за Чепеларе

Отъ западнитѣ клонове, които се спущатъ до Кричимската рѣка, която е за забѣлѣзване, главно:

Мурсалица планина излиза на СЗ отъ върха Карлъкъ.

2. Источни Родопи.

(Низки Родопи).

Источнитѣ Родопи завзематъ пространството между рѣкитѣ Марица и Арда и отъ Тополовския проходъ до ѫгъла на сливанието на двѣтѣ рѣки (близу до Одринъ). Источнитѣ Родопи иматъ срѣдня височина 600 м. и образуватъ водораздѣлътъ на Арда и Марица.

На 15 км. къмъ югъ отъ града Хасково Источнитѣ Родопи се раздѣлятъ вилообразно на два клона, отъ които южний образува водораздѣлътъ между Арда и притокътъ на р. Марица: Домузъ-Дере (Свинска рѣка) и достига чакъ близу до Одринъ. На него се издигатъ личний върхъ: Куртъ-Тепе (Вълчий връхъ, 700 м.)

Сѣверний клонъ служи за водораздѣла на рѣкитѣ Домузъ-дере (Свинска рѣка) и Улу-дере. На него се издигатъ лични върхове: Драгоица (812) и Айда (1142). Тия върхове се гледатъ отъ Пловдивското поле като най источни родопски върхове.

По сѣвернитѣ склонове на Низкитѣ Родопи, до селото Семизче (бившето село Клокотница) се е срѣщнѫла прѣзъ пролѣтьта 1230 год. българската войска подъ прѣдводителството на царь Иванъ Асѣнь II съ гръцката войска, на чело съ епирски деспотъ Тодоръ Комнинъ, който е билъ заплѣненъ живъ Царь Асѣнь тогава съ храбрата си войска е славно побѣдилъ и завоевалъ всичката страна до Солунъ и Драчъ (до Адриатическото море)

По формата и строението си Источнитѣ Родопи се отличаватъ отъ останѫлата часть на Родопитѣ. Първо, клоноветѣ значително се увеличаватъ на дължина и склоноветѣ имъ сѫ много наклонни; второ, въ тѣхъ не срѣщаме дълбоки и къси долове и по височината си тѣ сѫ $2^1/_2$ пѫти по-низки. При подобенъ топографически характеръ тѣ сѫ по-удобни за обработване и за заселване. Съобщенията прѣзъ тази планина не сѫ мѫчни.

Два главни пжтя минуватъ прѣзъ И-тѣ Родопи, та съединяватъ долината на Арда съ Марица. Първий минува прѣзъ Хасково и слиза прѣзъ два планински клонове въ долината на Арда (въ селото Семанъ-Пашаларъ). Дължината на този пжть отъ Хасково до Арда е 35 км. Най-високото мѣсто на прохода е 549 м (между селата Тепеджикъ и Тепеалтж). — Вторий пжть минува прѣзъ с. Теке-кьой, Кадж-кьой, Ходжа-кьой и др. въ долината на Арда. Най-високото мѣсто на прохода е 518 м. (между селата Кадж-кьой и Коватъ-коьй).

Въ 1886 год. една часть отъ источнитѣ Родопи (тъй нарѣченото Кърджалийско) е била отстжпена на Турция.

Общий характеръ на Родопитѣ.

Външенъ видъ и рѣки. По формата на строението си Родопитѣ се различаватъ отъ другитѣ планини въ България. Тѣ се прѣдставляватъ като една цѣла система планински клонове, кръстосани въ всевъзможни направления. Това кръстосвание е причина на кривулчестото течение на рѣкитѣ въ Источнитѣ Родопи. При всичко, че общото течение на рѣкитѣ е отъ югъ къмъ сѣверъ, т. е. отъ водораздѣла на Родопитѣ къмъ Марица, нъ малкитѣ клонове го измѣняватъ, като правжтъ рѣкитѣ кривулчести. Споредъ това и дължината на рѣкитѣ излиза 3 до 4 пжти по-голѣма, отколкото би била, ако тѣ течехж направо.

За примѣръ нека вземемъ рѣката Еллидере (Чепинската), устието на която се намира на 34 км. отъ изворитѣ си, а тече на дължина 96 км.

Исторически спомени. — У родопското население сж се съхранили многобройни спомени за българскитѣ войводи, които едно врѣме сж владѣли надъ тия планини. Тѣ сж били: Иванко, убиецътъ на царь Асѣня I, Момчилъ и Славъ-войвода. По името на послѣдний още въ XVI-й вѣкъ Родопитѣ сж се наричали «Славиеви гори».

До днесь още стари овчари наричатъ Родопитѣ съ старобългарското имъ название: попъ Славова планина

Болѣринътъ Иванко най-напрѣдъ е билъ византийски управитель на Пловдивъ и на родопскитѣ градища близу до Пловдивъ. Подиръ туй цѣлитѣ Родопи сж минжли въ ржцѣтѣ му. Въ 1193 год. той е билъ заробенъ отъ Византийцитѣ.

Деспотъ Славъ е билъ почти независимъ български господарь на Родопитѣ.

Най-голѣма слава обаче въ народната паметь си е приобрѣлъ Момчилъ войвода; неговото сѣдалище е било въ града Ксантия. По-насетнѣ той е билъ разбитъ отъ византийския царь Кантакузенъ (съ помощьта на турския му съюзникъ Омаръ-Бей, владѣтель на Смирна), при стѣнитѣ на града Периторъ (въ 1345 год). Момчилъ юнашки погинжлъ въ борбата. Съ тая юнашка смърть личностьта на Момчила се е много въздигнжла. Това впечатление е заякнжло въ народнитѣ пѣсни, чрѣзъ които и до днесь Момчилъ живѣе у народа.

Население. Въ западната часть на Родопитѣ живѣжтъ Помаци (Българе съ мохамеданска вѣра). Много важенъ е въпросътъ, кога е станжло потурчванието на тѣзи Българе. Въ най-голѣмъ размѣръ, види се, потурчванието е станжло въ врѣмето на султанъ

Мохамеда II-й и главний му везиръ Мохамедъ-Кюпрюли (въ 1656—1661 год.). Споредъ раскази и прѣдания на стари Помаци потурчването на Българетѣ принадлежи къмъ най-ужаснитѣ събития на българската история. Помацитѣ съзнаватъ, че прадѣдитѣ имъ сж били християне, нъ не искатъ да знаѭтъ че сж Българе, ако и да говорѭтъ чистъ български езикъ. Турский езикъ тѣ наричатъ «Свински».

Названия на родопскитѣ крайща. Планинската страна между Доспатската планина, Черна планина и Чаушовската планина, се нарича Рупчосъ. Крайщето около Станимака се нарича Конушъ, а около Чепинската рѣка — Чепино.

Въ Турция се пада „Ахжчелебийско (по р. Арда), Доспатъ (въ Доспатската планина), Разлогъ (въ жгъла между Пиринъ, Рила и Родопитѣ) и Бабекъ (по южнитѣ склонове на западнитѣ Родопи).

Стара-Планина.

Рила се свързва на сѣвероистокъ чрѣзъ едни низки планини (Ихтимански) съ Стара-Планина до върха Етрополска Баба (на истокъ отъ София), отдѣто тя се раздѣля на два клона. Единъ клонъ отива отъ Баба на сѣверозападъ чакъ до сръбската граница (до р. Тимокъ), а другия — отъ Баба право на истокъ чакъ до брѣговетѣ на Черно море. Рѣката Тимокъ отдѣля Стара-Планина отъ расклоненията на Карпатскитѣ планини.

Най-югозападнитѣ отклонения на Карпатитѣ испълватъ, въ видъ на едни възвишенности (на височина отъ 600 до 1200 м.), сѣвероисточната часть на Сърбия, между р. Тимокъ и Морава. Р. Тимокъ отдѣля тия възвишенности отъ Балкана, а р. Дунавъ отъ Карпатитѣ (отъ Банатската планина) Дунавский проломъ се нарича Желѣзни Врата; тука Дунавътъ тече въ едно тѣсно, до 2000 крачки широко корито, което се стѣснява на нѣкои мѣста до 100 раскрача. Отъ двѣтѣ страни на пролома, въ дължина 12 геогр. мили, стърчжтъ високи стръмни скали, които образуватъ естественни скални врата.

Успоредно съ Стара-Планина, откъмъ сѣверъ и югъ се простиратъ по-низки прѣдпланини; споредъ това строение, съотвѣтственно на Алпитѣ и Апенинитѣ, Стара-Планина се дѣли на три части:

1) Срѣдната планина — Стара-Планина (Голѣмий Балканъ).

2) Южнитѣ прѣдпланини — Срѣдньогорскитѣ планини и

3) Сѣвернитѣ прѣдпланини — Малкий Балканъ съ Крайдунавската равнина.

Споредъ това Стара-Планина съ прѣдпланинитѣ си пълни почти цѣла България, между р. Дунавъ, Черно море и пограничнитѣ планини (Родопитѣ, Рила и Осоговската планина) и Сърбия.